



ESG bij Pensioenfondsen

Klaar voor de toekomst?

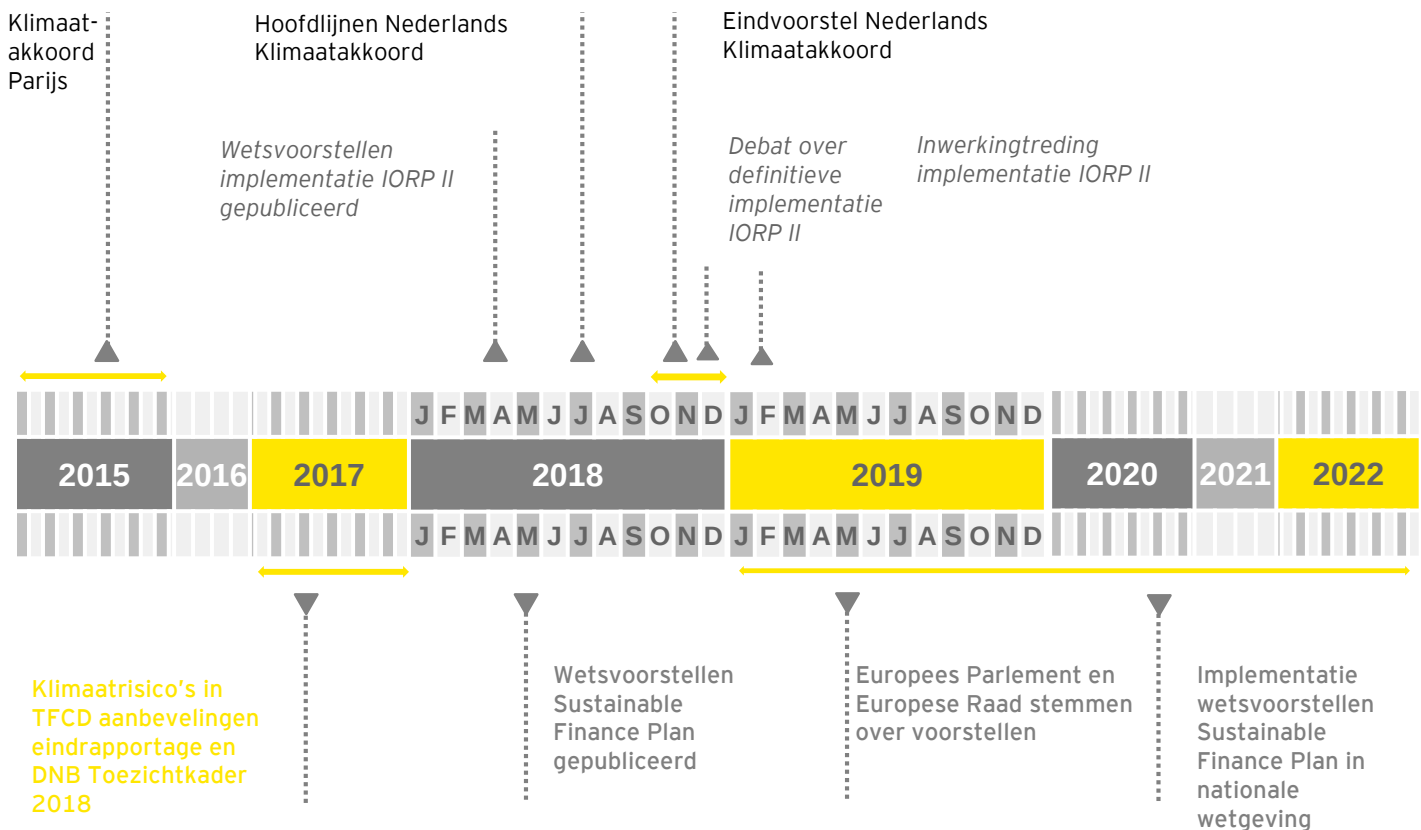
Ontwikkelingen implementatie ESG bij Pensioenfondsen – klaar voor de toekomst?

In de afgelopen tien jaar hebben verscheidene pensioenfondsen een verantwoord beleggen beleid, ofwel ESG-beleid¹, ontwikkeld. Verschillende fondsen zijn nu bezig met de implementatie van dit beleid. Uit VBDO-benchmark 2017 blijkt dat met name lager scorende fondsen zichzelf op dit terrein hebben verbeterd, en dat de hoger scorende fondsen bezig zijn met de verdere ontwikkeling van hun ESG -beleid. Verder geeft VBDO als een van de aanbevelingen om beleid concreet te maken en heldere doelen te stellen. Pensioenfondsen kunnen met hun belegd vermogen een grote bijdrage leveren aan het versnellen van de “sustainable development goals” van de Verenigde Naties (SDG’s) en beperken van klimaatverandering. Verantwoord beleggen kan bovendien leiden tot een betere performance en lagere risico’s. Om inzicht te geven in de ontwikkelingen heeft EY een globale samenvatting gemaakt van zowel (aankomende) wet- en regelgeving als ontwikkelingen in de markt. Voor de marktanalyse is publiek beschikbare informatie gebruikt. Daarnaast heeft EY een aantal ESG producten ontwikkeld die pensioenfondsen kunnen helpen bij verdere inrichting van ESG beleid en implementatie.

¹ We gebruiken verantwoord beleggen beleid en ESG-beleid in dit artikel als synoniemen. ESG staat voor Environmental, Social en Governance aspecten van het beleid.

Analyse wet- en regelgeving

De relevantie van verantwoord beleggen is toegenomen door de snel veranderende maatschappelijke context, aanpassingen in wet- en regelgeving, toenemende aandacht van toezichthouders en toegenomen beleggingskansen. Waar pensioenfondsen eerst de keuze hadden om ESG-beleid op te nemen, zal dit de komende jaren vanuit verschillende wet- en regelgeving een verplichting worden. Dit betekent dat non-compliance met wet- en regelgeving op niet-financiële informatie een toenemend risico vormt. De volgende aankomende verplichtingen en ontwikkelingen op ESG-gebied kunnen een behoorlijke impact voor het pensioenfonds en de uitvoeringsorganisatie hebben:



Klimaatakkoord Parijs

In 2015 werd het klimaatakkoord van Parijs getekend met het doel om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder 2 graden Celsius, met het zicht op 1,5 graden Celsius. In juli 2018 werden de hoofdlijnen van het Nederlandse klimaatakkoord gepresenteerd, die in lijn liggen met het doel van Parijs. Het eindvoorstel van het Klimaatakkoord wordt eind 2018 verwacht.

IORP II

In de Nederlandse implementatie van de IORP II richtlijn zijn er drie manieren waarop ESG-factoren een rol spelen

- ▶ Het benoemen van relevante ESG-factoren wordt verplicht in de beleggingsbeginselen.
- ▶ In laag 1 van de Pensioen 1-2-3 moet inzicht gegeven worden of/hoe bij de beleggingsbenadering rekening wordt gehouden met ESG-factoren. Pensioen 1-2-3 biedt deelnemers van een pensioenfonds gelaagde informatie over zijn pensioenregeling en is verplicht vanuit de wet Pensioencommunicatie.
- ▶ Drie sleutelfuncties - Internal Audit, risicobeheer en actuariael - moeten expliciet worden belegd binnen het pensioenfonds. Het fonds moet oordelen over de geschiktheid en betrouwbaarheid van de betrokkenen bij deze sleutelfuncties.

EU Sustainable Finance plan

De Europese Commissie bereidt in het Sustainable Finance plan wetgeving voor met als doel het bewegen van kapitaal naar duurzame investeringen, het integreren van duurzaamheid in risk management en het bevorderen van transparantie en een lange termijn focus. Concreet zijn er vier wetsvoorstellen:

- ▶ het voorstel een taxonomie op duurzame investeringen te ontwikkelen;
- ▶ een verplichting aan financiële instellingen om te rapporteren over ESG-risico's in risico processen, investeringsbeslissingen en in prospectussen;
- ▶ een voorstel om CO²-impactmetingen meer te standaardiseren;
- ▶ aanpassingen aan MIFID II.

Deze wetgeving wordt in 2019 verder uitgewerkt en naar verwachting geïmplementeerd in 2021-2022.

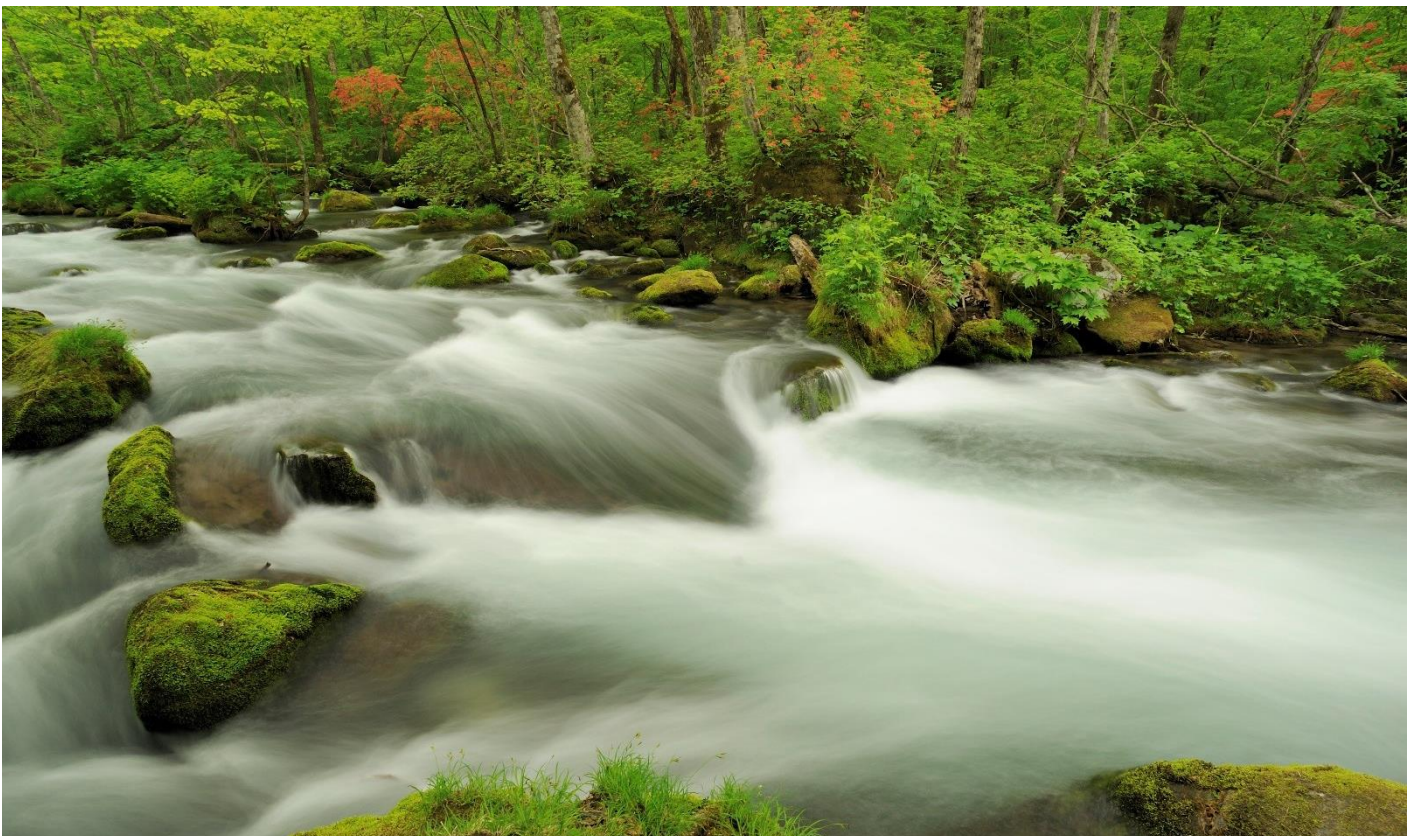
Aanbevelingen klimaatrisico's

In juni 2017 kwam de Task Force on Climate-related Financial Disclosure met de volgende aanbevelingen voor verslaglegging in de financiële sector:

- ▶ het opnemen van klimaatrisico's bij zowel governance, strategie en risk management;
- ▶ het ontwikkelen van KPIs op GHG (greenhouse gas) emissions (Scope 1,2,3) en KPIs om klimaatrisico's en -kansen te monitoren;
- ▶ het opnemen van klimaatscenario's bij de strategie om te laten zien hoe toekomstbestendig de strategie is (resilient).

Daarnaast kondigde de DNB in december 2017 aan de komende jaren in zijn toezicht onder andere te richten op toekomstgerichtheid en duurzaamheid. Met betrekking tot klimaatrisico kondigt de DNB aan:

- ▶ klimaatrisico's te verankeren in haar toezicht met als doel duurzame financiële stabiliteit te bewerkstelligen;
- ▶ te werken aan implementatie en verdere ontwikkeling van klimaatstresstesten.



Marktanalyse

Om inzicht te geven in de ontwikkelingen in implementatie op ESG-gebied heeft EY een marktanalyse gemaakt². De analyse geeft een globaal overzicht van waar de 25 grootste Nederlandse pensioenfondsen staan en wat de huidige uitdagingen op het gebied van ESG liggen. Uit de jaarverslagen van pensioenfondsen blijkt dat bijna alle fondsen in de afgelopen jaren stappen hebben gezet in het ontwikkelen en implementeren van ESG-beleid. Er zijn grofweg vier verschillende manieren geïdentificeerd waarop fondsen verantwoord beleggen door middel van:

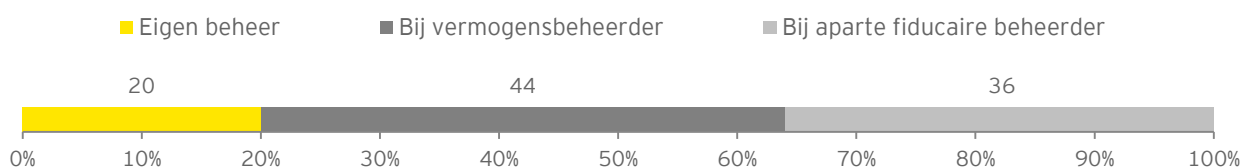
 Actief aandeelhouderschap	 Integratie van ESG-aspecten in investeringsbeslissing
 Uitsluitingen	 Impact investeringen



Actief aandeelhouderschap

Een aspect van verantwoord beleggen is actief aandeelhouderschap, bijvoorbeeld door het uitoefenen van stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen. Pensioenfondsen verschillen in wat ze rapporteren en in de mate waarin ze een eigen stembeleid hebben ontwikkeld. Nagenoeg alle pensioenfondsen (96%) rapporteren het aantal uitgebrachte stemmen dat ze gedurende het jaar uitbrachten en twee derde van de fondsen (68%) splitst het aantal stemmen uit naar de thema's waarover gestemd is. Bij bijna de helft van de fondsen (48%) wordt een (online) stemmonitor gehanteerd waar alle uitgebrachte stemmen te raadplegen zijn. Sommige fondsen volgen voornamelijk het stemadvies van hun fiduciair beheerder of van een stemadviesbureau, andere fondsen hebben daarnaast een stembeleid met hun beleid per thema. Alhoewel beheerders en stemadviesbureaus ondersteunend kunnen zijn bij de uitvoering van het stemrecht, is het belangrijk dat het pensioenfonds hierover zelf zijn regie houdt. Een specifiek en transparant stembeleid houdt de controle bij het fonds en geeft richting aan de uitvoerder.

Naast het uitvoeren van hun stemrecht gaan bijna alle pensioenfondsen in gesprek met bedrijven over hun ESG-beleid. Het merendeel van de fondsen doet dit op basis van eigen prioriteiten die passen bij de deelnemers van het fonds of gebruiken de tien uitgangspunten van de United Nations Global Compact. Uit de jaarverslagen van pensioenfondsen blijkt dat voor de uitvoer van het stemrecht en de engagements 20 procent van de fondsen dit zelf doet, 44 procent van de fondsen dit uitbesteedt aan hun vermogensbeheerder en 36 procent dit uitbesteedt aan een aparte fiduciair beheerder. Bij de laatste optie zijn BMO Global Asset Management en Hermes Equity Ownership Services (Hermes EOS) de meest gekozen partijen. In de rapportage over engagements geeft het merendeel van de fondsen aan hoeveel en over welke thema's ze in gesprek zijn gegaan (60%) en geven voorbeelden van engagements (56%). Een vijftal fondsen (20%) maakt het specifiek en geeft de voortgang per bedrijf aan.



² De analyse is gebaseerd op publiek beschikbare informatie van de 25 grootste pensioenfondsen in Nederland, op basis van belegd vermogen per 31 december 2017. Data met betrekking tot belegd vermogen gepubliceerd door de DNB in het kader van de Wet Pensioencommunicatie. Fondsen: Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, Pensioenfonds Zorg en Welzijn, Pensioenfonds Metaal en Techniek, Bedrijfstakpensioenfonds voor de Bouwnijverheid, Pensioenfonds van de Metalektro, Stichting Shell Pensioenfonds Nederland, Stichting pensioenfonds ING, ABN AMRO Pensioeninstelling N.V., PGB, Stichting Rabobank Pensioenfonds, Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg, Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel, Stichting Philips Pensioenfonds, BPL, Stichting Spoorwegpensioenfonds, Pensioenfonds voor Woningcorporaties, Pensioenfonds KPN, Stichting Pensioenfonds Huisartsen, Stichting Pensioenfonds Medisch Specialisten, Pensioenfonds Horeca & Catering, Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM, Pensioenfonds Werk en (re)Integratie, Algemeen Pensioenfonds KLM, Stichting Pensioenfonds Hoogovens, Stichting Pensioenfonds PostNL.



Uitsluitingen

Een tweede manier waarop pensioenfondsen verantwoord beleggen is door het uitsluiten van landen en bedrijven om in te investeren. Alle fondsen sluiten landen en bedrijven uit die op de EU- en VN sanctie- en embargolijst staan en bedrijven die clustermunitie produceren³. De meeste fondsen sluiten bedrijven uit die na een langdurige engagement niet voldoende vooruitgang laten zien. 40% van de fondsen investeren niet meer in kernwapens. Andere fondsen sluiten alleen kernwapens uit die in strijd zijn met het non-proliferatieverdrag. In dit verdrag staat welke landen in beperkte mate beschikking mogen hebben over kernwapens⁴. Acht van de elf fondsen die tabak uitsluiten kwamen tot deze beslissing in 2017 of 2018. De grootste aanleiding is dat de VN in 2017 oordeelde dat tabaksbedrijven niet voldoen aan de uitgangspunten van de Global Compact, die daarmee op gelijke voet komen als de wapenindustrie⁵. Verder sluiten vier fondsen steenkolen uit en is er een fonds die bedrijven die teerzandolie produceren uitsluit. Bij tabak, steenkolen en teerzandolie hanteren fondsen vaak de regel dat bedrijven worden uitgesloten die bijvoorbeeld voor meer dan 30, 50 of 75% van hun omzet in die industrie zitten.



Integratie ESG-aspecten

Als derde kan een pensioenfonds ESG-aspecten integreren in investeringsbeslissingen. De vijf grootste pensioenfondsen zijn de afgelopen jaren bezig geweest om ESG-aspecten te kwantificeren en onderdeel te maken van hun beleggingsbeleid. Verschillende fondsen noemen dat hun vermogensbeheerder ESG-aspecten meeneemt in zijn beoordeling, maar beschrijven niet hoe dit wordt ingevuld en op welke manier het fonds deze informatie gebruikt in zijn investeringsbeslissingen. Het concretiseren van deze informatie verbetert de transparantie en geeft het fonds zelf betere regie op de rol die ESG-aspecten in hun uitvoering van het beleid speelt. Een integrale benadering van ESG in het DNA van het beleggingsbeleid sluit aan bij de trend dat steeds meer fondsen verantwoord beleggen hebben opgenomen in hun investment beliefs. In de voorstellen uit het Sustainable Finance plan van de EU wordt ook gesproken over het ontwikkelen van een taxonomie om ESG-factoren beter te kunnen beoordelen.



Impact investeringen

Als vierde manier van verantwoord beleggen kan een fonds gericht impact investeringen doen, wat momenteel bijna de helft van de fondsen (48%) doet. Vaak kiest een fonds hierbij voor het tegengaan van klimaatverandering en versnellen van de energietransitie of ze kiest, naar aanleiding van een eigen analyse of een deelnemersonderzoek, thema's die aansluiten bij de deelnemers. Twintig procent van de fondsen beschrijft de impact van de investeringen in termen van de 17 "sustainable development goals" (SDGs) van de Verenigde Naties. Eveneens een vijfde van de fondsen kwantificeert het percentage van het belegd vermogen dat in Nederland belegd is. Een fonds kan overigens zijn belegd vermogen in SDGs of in Nederland kwantificeren of beschrijven zonder daar een doelstelling aan vast te koppelen. Meer dan een derde van de fondsen (40%) heeft een doelstelling of beschrijven van impact investeringen. Meestal is dit om (in een bepaald jaar) een bepaald percentage impact investeringen te hebben of om de vastgoedportefeuille te verduurzamen (zie "Vastgoed" in dit artikel). Een aantal fondsen belegt in green bonds, een relatief gemakkelijke manier om groen te beleggen met een vrij vast rendement of ze zoeken naar investeringen die passen bij zowel de thema's van hun deelnemers als het beleggingsbeleid. Gezien de geschetste verwachtingen van pensioenfondsen en de ontwikkelingen in de afgelopen jaren verwachten we dat de komende jaren meer fondsen zullen volgen in het kwantificeren van hun impact investeringen in concrete thema's, SDGs of belegd vermogen in Nederland. Verschillende partijen zijn bezig of hebben een methode ontwikkeld om de impact op SDGs te berekenen.

³ Sinds 2013 is het bij wet verboden om te investeren in clustermunitie. De meeste fondsen gaan echter verder en sluiten producenten van controversiële wapens uit, meestal omschreven als nucleaire, biologische en chemische wapens, clustermunitie, antipersoonsmijnen en/of landmijnen, munitie met verarmd uranium en munitie met witte fosfor. Afhankelijk van het fonds wordt nucleaire wapens hierbij wel of niet genoemd.

⁴ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons: <http://disarmament.un.org/treaties/t/npt/text>

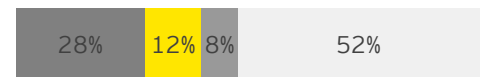
⁵ Bekendmaking uitsluiting VN: https://www.unglobalcompact.org/docs/about_the_gc/integrity_measures/integrity-recommendation-2017.pdf

Verdere ontwikkelingen op ESG-gebied

Naast ESG-beleid op deze vier terreinen zijn er ontwikkelingen te melden met betrekking tot klimaatrisico's, ESG in de vastgoedportefeuille, CO² impact metingen en deelnemersonderzoek.

Klimaatrisico's

Uit de jaarverslagen blijkt dat ongeveer de helft van de fondsen (48%) klimaatrisico's noemt. Dit betreft echter vaker de impact die de organisatie op het tegengaan van klimaatverandering heeft dan de impact die klimaatverandering op de organisatie heeft. De Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) beveelt bedrijven en financiële instellingen aan om te rapporteren over de impact van klimaatverandering op de organisatie. Zij raden integratie en rapportage aan op zowel governance, strategie en risk management als belangrijke doelen en KPI's. Een voorbeeld hiervan is het opnemen van klimaatscenario's en de gevolgen daarvan voor de organisatie. PMT en PME hebben naar aanleiding van de aanbevelingen van de TCFD een rapport hierover opgenomen in hun maatschappelijk jaarverslag. Het opnemen van ESG-risico's en klimaatscenario's krijgt de komende jaren een grotere rol in wet- en regelgeving (zie conclusies).



- CO2 meting en concrete doelstelling
- CO2 meting, maar geen doelstelling
- CO2 meting aangekondigd voor 2018
- Geen (voornemen) CO2 meting

Vastgoed

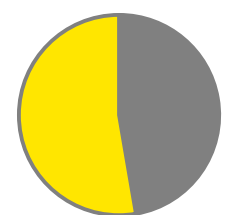
Uit de jaarverslagen bleek dat verschillende pensioenfondsen momenteel hun vastgoedportefeuille aan het uitbreiden zijn. In het vastgoed zijn verschillende ESG-factoren relevant, bijvoorbeeld in de bouw van panden, maar ook het energielabel en verbruik van energie. Iets meer dan de helft van de fondsen (52%) maakt (bij de niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingen) gebruik van de ESG-metingen van the Global ESG Benchmark for Real Assets (GRESB). Deze jaarlijkse benchmark scoort vastgoed en infrastructuur beleggingen op ESG-factoren en laat ook de relatieve score in de sector zien. Een aantal fondsen gaat verder en stelt eisen of doelen in hun vastgoedportefeuille, bijvoorbeeld in het percentage met minimum energielabel A of minimaal vier sterren bij de GRESB benchmark. Sommige pensioenfondsen beschrijven dat ESG niet te meten is voor alle soorten vastgoed waarin ze belegd hebben. Ruim een derde van de fondsen (40%) investeert wel in vastgoed, maar rapporteert niet over hun verantwoord beleggen beleid op dit gebied. Daarnaast hebben de meeste fondsen die GRESB gebruiken nog geen doelstellingen met betrekking tot de verduurzaming van hun portefeuille.



- Participatie GRESB
- Geen participatie GRESB
- Andere score in vastgoedportefeuille

CO²-impact portefeuille

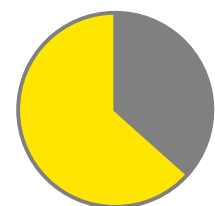
Een onderdeel van de integratie van ESG is de totale CO² uitstoot van de beleggingsportefeuille. Tien fondsen (40%) hebben de CO²-impact van hun totale portefeuille gemeten, waarvan zeven een concreet percentage waarmee ze deze uitstoot willen laten afnemen. Daarnaast zijn er vier fondsen die in 2018 hun CO²-impact willen gaan meten. Dit betekent dat iets meer dan de helft van de fondsen (52%) niet rapporteren over hun CO²-impact of de aangekondigde intentie hebben die te gaan meten. De urgentie van het rapporteren over en verlagen van de CO²-impact van een investeringsportefeuille leidde er in 2015 toe dat twaalf Nederlandse financiële instellingen samenkwamen in het Platform Carbon Accounting Financials (PCAF). Zij zien het verlagen van de CO²-impact van hun portefeuille als een stap naar het bereiken van de gestelde klimaatdoelstellingen van Parijs. Eind 2017 presenteerden ze verschillende open source methoden om de CO²-impact van verschillende categorieën investeringen te meten.



- Klimaatrisico's benoemd
- Klimaatrisico's niet benoemd

Deelnemersonderzoek

Een manier om de houding van deelnemers te peilen is door verantwoord beleggen op te nemen in deelnemersonderzoek. Een derde van de fondsen (34%) heeft dit al gedaan. Een andere manier is door het organiseren van focusgroepen met deelnemers en pensioengerechtigden. Door deelnemers te vragen welke onderwerpen zij belangrijk vinden om in te investeren ontstaat een natuurlijk mandaat voor het verantwoord beleggen beleid. Het geeft de kans om de dilemma's van verantwoord aan deelnemers voor te leggen. Bovendien kan het richting geven aan het beleid en is het daarmee breed gedragen. Het staat het fonds echter vrij om gegeven de uitkomsten van het onderzoek zelf afwegingen te maken waar uiteindelijk in geïnvesteerd wordt. Een stakeholderdialoog is een andere manier om input te krijgen voor het verantwoord beleggen beleid.



- ESG onderdeel van deelnemersonderzoek
- ESG geen onderdeel van deelnemersonderzoek

Uitdagingen ESG-gebied

Uit de jaarverslagen en publieke informatie van pensioenfondsen blijkt dat er verschillende uitdagingen zijn in het vaststellen en implementeren van ESG-beleid. EY ziet een aantal uitdagingen in de markt waar fondsen mee geconfronteerd worden.

Verantwoord beleggen

Lage kosten en passend rendement

Uit de jaarverslagen blijkt dat de koplopers in verantwoord beleggen overtuigd zijn dat een vergaand ESG-beleid niet af doet aan hun rendement. In verslagen van fondsen die minder ver zijn in hun ESG-beleid komen vragen naar boven als: hoe kun je impact investeringen doen op thema's die passen bij je deelnemers en tegelijk bij je beleggingsprofiel? Hoe kan je als een relatief kleiner fonds ESG-aspecten integreren zonder de kosten per deelnemer te laten stijgen? Wacht je op een gestandaardiseerde methode of begin je als fonds zelf een methode?

Passief beleggen

Impact investeringen

Elk fonds belegt op basis van een strategisch beleggingsbeleid en beleggingsovertuigingen. Uit de jaarverslagen blijkt dat fondsen die relatief veel passief beleggen ESG-aspecten meenemen in de selectie van een vermogensbeheerder. Met een relatief grote passieve portefeuille is er echter minder ruimte voor impact investeringen. Is dit een reden om het beleid aan te passen, en zo ja, op welke manier? Welke thema's of soorten beleggingen investeer je dan in en hoe sluiten die aan bij je beleggingsovertuigingen?

Uitbesteding

Regie en betrouwbaarheid

Vier vijfde van de fondsen besteedt hun fiduciair beheer uit aan hun vermogensbeheerder of een aparte fiduciair beheerder. Uit de rapportages van deze beheerders blijkt dat zij namens een groot beheerd vermogen met veel bedrijven tegelijk engagements aangaan. Op basis van de documentatie van deze beheerders lijkt het initiatief en de insteek van de engagements echter meer bij de beheerder te liggen dan bij het pensioenfonds. Uiteindelijk is het echter het pensioenfonds dat de regie houdt en heeft over het belegd vermogen. Wat is de visie van het fonds en is daar duidelijk bestuurlijk commitment voor? Heeft het fonds een transparant stembeleid ontwikkeld? Welke thema's vindt het fonds belangrijk in engagements en let de beheerder hier op? Gaat een fonds in gesprek met de beheerder om niet alleen de letter, maar ook de geest van het beleid over te dragen? Hoe kan een fonds er zeker van zijn dat ze betrouwbare informatie ontvangt en daarmee ook rapporteert naar haar deelnemers?

Meer rapporteren

Duidelijk communiceren

Uit de jaarverslagen, documenten en online informatie blijkt dat er in de afgelopen jaren steeds meer is gecommuniceerd door pensioenfondsen, onder meer op het terrein van verantwoord beleggen. Er zijn verschillende benchmarks, ESG-methoden en aspecten van het ESG-beleid waar pensioenfondsen over rapporteren. We identificeren dat dit soms ten koste kan gaan van een duidelijke communicatie naar deelnemers. Bovendien kan het een fonds veel capaciteit kosten om bij elk initiatief zich aan te sluiten. Hoe verhouden de componenten van het verantwoord beleggen zich tot elkaar en waar vindt een deelnemer welke informatie? Sluiten bijvoorbeeld de beleggingsovertuigingen, het beleggingsbeleid, het verantwoord beleggen beleid en het jaarverslag op elkaar aan? En hoe communiceer je op een duidelijke manier in je jaarverslag en op de website over de lijst van beleggingen, uitsluitingen, engagements en stemgedrag? In welke informatie zijn je deelnemers geïnteresseerd en hoe komt die informatie bij hen?

Transparantie

Concurrentie gevoelige informatie

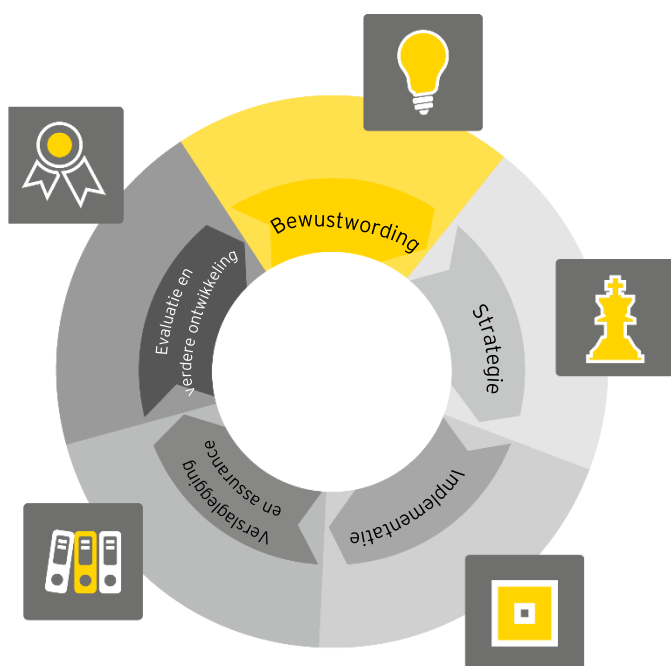
We zien in de jaarverslagen verschillen in de mate waarin pensioenfondsen open zijn over haar beleggingen en investeringen. Meer dan de helft van de fondsen (58%) stelt een lijst met beleggingen beschikbaar. Acht fondsen (33%) laten daarin ook de positie van de grootste of van alle beleggingen zien. Andere fondsen zien dit als concurrentie gevoelige informatie en betwijfelen de relevantie ervan voor hun deelnemers. Welke risico's zijn verbonden aan vergaande transparantie? En welke mate van transparantie verwachten deelnemers? Hoe verhoudt meer transparantie en daarmee meer communicatie zich tot duidelijke communicatie?

Conclusies

Pensioenfondsen kunnen met hun belegd vermogen een grote bijdrage leveren aan het versnellen van de SDG's en het beperken van klimaatverandering. Verantwoord beleggen kan bovendien leiden tot een betere performance en lagere risico's. Er is veel diversiteit in het verantwoord beleggen beleid van pensioenfondsen. De koplopers in de markt zijn bezig met integratie van ESG-factoren in investeringsbeslissingen en het vergroten van impact investeringen. Veel fondsen zijn bezig met de implementatie van hun ESG-beleid, bijvoorbeeld door het doen van impact investeringen, CO²-impact metingen en een eerste integratie van ESG-factoren.

EY op ESG-gebied

De ontwikkelingen op wet- en regelgeving kunnen in de komende jaren een behoorlijke impact hebben op pensioenfondsen. Uit de marktanalyse blijkt dat pensioenfondsen ESG op verschillende manieren integreren in hun investeringen en dat er daarbij verschillende uitdagingen zijn. EY geeft het proces van verantwoord beleggen aan in een 5-stappen model. Dit model volgt de aanpak "Plan-Do-Check-Act" en vertaalt dit naar een strategisch proces voor pensioenfondsen.



1. Bewustwording

Een pensioenfonds wordt zich bewust van de relevantie en urgentie van een verantwoord beleggen beleid en identificeert terreinen waarop ze verantwoord beleggen beleid wil ontwikkelen.

2. Strategie

Het ontwikkelen van een verantwoord beleggen beleid en strategie. Onderdeel hiervan is het vormgeven van processen, het formuleren van doelstellingen en vaststellen van "key performance indicators" (KPIs).

3. Implementatie

Het uitvoeren van de strategie. De stap van theorie naar praktijk, waarbij verschillende uitdagingen komen kijken.

4. Verslaglegging en assurance

Het gaat hierin zowel om interne verslaglegging als externe verslaglegging. Externe verslaglegging kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld in het (maatschappelijk) jaarverslag, kwartaalrapportages en op de website. De laatste jaren ontwikkelt de kwaliteit van de verslaglegging, en zijn er voor het eerst pensioenfondsen die een accountantsverklaring laten afgeven over hun ESG-informatie.

5. Evaluatie en verdere ontwikkeling

Het bestuur evalueert de implementatie van de ESG-aanpak en bepaalt of er aanpassingen aan het beleid en de implementatie gedaan moeten worden.



Wat EY voor u kan betekenen

Wij kunnen u onder meer op de volgende manieren ondersteunen om vervolgstappen op ESG gebied te zetten:

Topic	EY's ondersteuning
Bewustwording	► Analyseren waar uw fonds staat en mogelijke vervolgstappen identificeren met de ESG-Maturity Scan ► Workshop aan beleggingscommissie of bestuur pensioenfonds over ontwikkelingen op ESG-gebied
ESG strategie en implementatie	► Ondersteuning formuleren van een ESG strategie ► ESG data screening van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds, zowel voor beursgenoteerde als niet beursgenoteerde beleggingen ► Koppelen verantwoord beleggen aan SDGs en SDG en impact-metingen ► Stakeholder dialoog opzetten en uitvoeren inclusief materialiteitsanalyses ► Ondersteuning implementatie van ESG-beleid en ESG risico management in de bedrijfsvoering ► Ontwikkelen en inrichten processen voor doelstellingen en KPIs
Voldoen aan wet- en regelgeving	► Ondersteuning bij voldoen aan (aankomende) verplichtingen op ESG-gebied ► Advisering bij keuze welke initiatieven uw fonds zich bij aansluit
Verslaglegging	► Ondersteuning bij regie op interne verslaglegging en governance op ESG-beleid ► Opstellen van heldere externe verslaglegging ESG-beleid
Assurance	► Assurancerapport op niet-financiële informatie - het geven van een beperkte mate van zekerheid (limited assurance) of een redelijke mate van zekerheid (reasonable assurance).

	Jan Niewold Tel: 06 - 2125 1664 Email: jan.niewold@nl.ey.com		Remco Bleijs Tel: 06 - 2908 3118 Email: remco.bleijs@nl.ey.com
	Wesley Boone Tel: 06 2908 4875 Email: wesley.boone@nl.ey.com		Inez van der Vet Tel: 06 5246 5858 Email: inez.van.der.vet@nl.ey.com
	Annebeth Roor Tel: 06 1238 3619 Email: annebeth.roor@nl.ey.com		